

THE MYSTERIOUS SCIENCE OF PREPARING FOR LIFE

In 2020, the László Vargha Award was given to the Folk Architecture Student Circle, which has been operating at the Ybl Miklós College for decades. On this occasion, we interviewed Dr László Szabó, long-time leader of the Student Circle, who has taught several generations of architects.

"Discovering the simplicity, serenity and wisdom of peasantry through architecture, in the company of the Master and our friends, was a defining community experience that will resonate with me until the day I die."

AZ ÉLETRE NEVELÉS TITOKZATOS TUDOMÁNYA

Kuli László

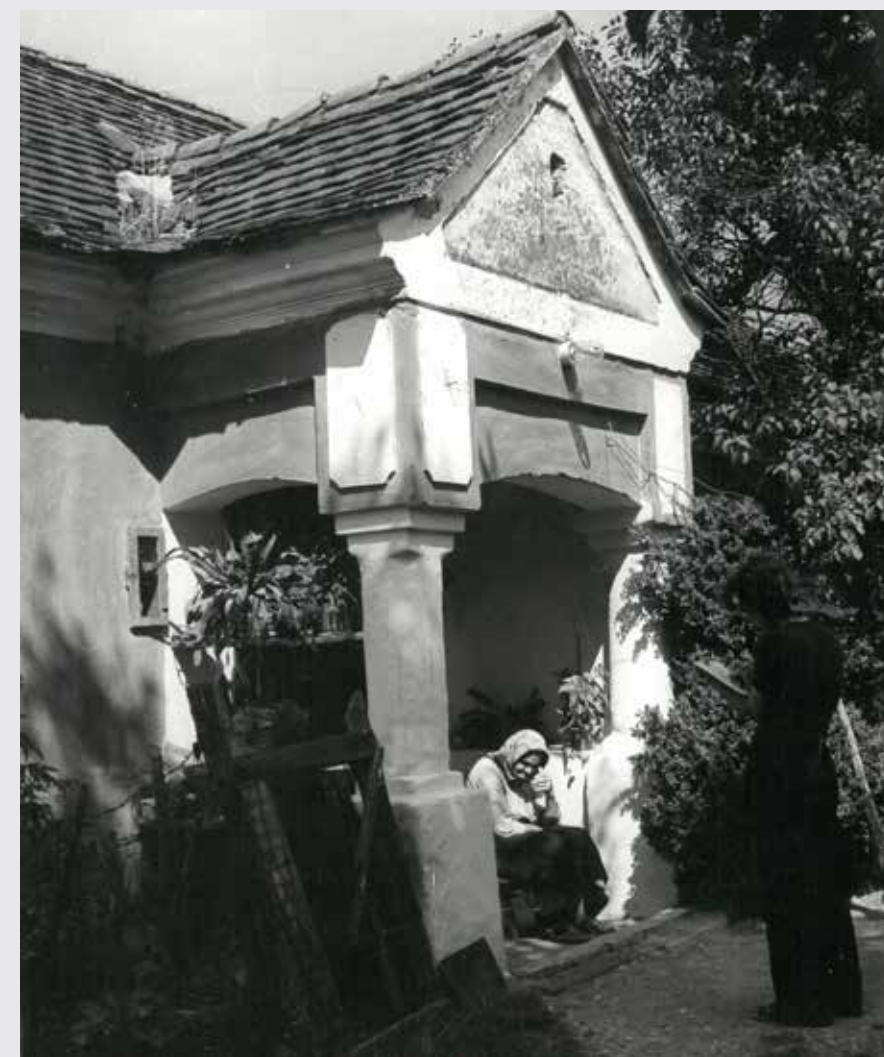

A Vargha László-díj ifjúsági díját az Ybl Miklós Főiskolán évtizedek óta működő, dr. Szabó László által vezetett Népi Építészeti Tudományos Diákkör vehette át 2020-ban.

– Nem jössz a TDK-ba? – kérdezi az egyik évfolyamtársam. – TDK? Az meg micsoda? – nézek rá értetlenül. – Gyere! A végzősök mondták, hogy oltári nagy buli. Nyári szakmai gyakorlat, a Szabó tanár úr vezeti, táborozunk falun néhány hetet, házakat mérünk, rajzolunk, csavargunk... Nyár, táborozás, buli... egy fiatalnak ilyen csokor hívószó után borítékolható a döntése. Mentem. És mentek az évtizedek során még sokan mások is. Nem tudtuk, hogy ezen a ponton dőlt el, hogy építészek leszünk. Nem a felvételin, nem a sikeres mechanikavizsgán, hanem itt a diákkörben, Szabó tanár úr keze alatt. A csapda kinyílt, a csali hívogató, a delikvens beszél, és az ajtó rácsapódik. Észrevétlenül letünk tanítva. A Tanár Úr persze tagadja: „Csapdát? Én? Dehogya, kisfiam, ezt a Legnagyobb Tanító intézte így, nem én! A saját belső kényszered hozott ide, amit úgy hívnak, hogy elhívás.” Tény, hogy a rendszer működött: a nem-katedra-ízű tanítás, a közös kaland, a Tanár Úrral és a barátokkal együtt az építészetten keresztül felfedezni a paraszti lélek egyszerűségét, derűjét és bölcsességét olyan közösségi élmény volt, ami az embert elkíséri élete végéig. Az esetlegeségükben is csodálatra méltó épületek, szerkezetek láttán a száraz tudományos-ság megmosolyogtató tudálékossággá töpörödött, és nem tudta megfejtetni a csodát. És akkor kiült arcunkra az a jellegzetes kifejezés, ami miatt a Tanár Úr „csillogó szemű szakmai szivacsoknak” keresztelt el minket. Akkor még csak a szivacsot értettük ebből, mert hát tényleg voltak fergeteges bulik is a felméréseken, nem hazudtak a végzősök. Az Ybl-en régi hagyománya volt a diákok által végzett nyári felméréseknek. Foerk Ernő (1868–1934) építésztanár és dr. Rados Jenő (1895–1992) professzor a Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Ipariskolában, az Ybl elődjében, rendszeresen

szervezett építészettörténeti felméréseket, melyeket jó minőségű füzetekben ki is adtak. A hagyományt a 70-es évek elején dr. Szily Imre Balázs és dr. Dobszay Károly folytatták, akikkel 1976-ban, az akkor már öt éve ott tanító dr. Szabó László megalapította a Népi Építészeti Tudományos Diákkört, így a felmérések és azok dokumentálása szervezett kereteken belül folytatódott. Szabó László diákközpontú szemléletével, elhivatottságával új szint, pezsgő életet vitt a diákkörbe, így minden nyáron tudtak fel-

mérőtáborokat szervezni a hallgatóknak 1976 és 2001 között. A korai felmérések a jelenlegi Magyarország területén belül történtek, de 1993 után a Kárpát-medence, Nagy-Magyarország elcsatolt, magyarlakta településein is végezhettek kutatómunkát. Erről a negyed évszázados munkáról született a Népi építészeti gyökerek felmérése, kutatása diákjaimmal című könyv, majd 2013-ban egy átfogó kiállítás és kiadvány Gyökerek és ágak címmel, amely a felmérési munka mellett megmutatta tanítványainak

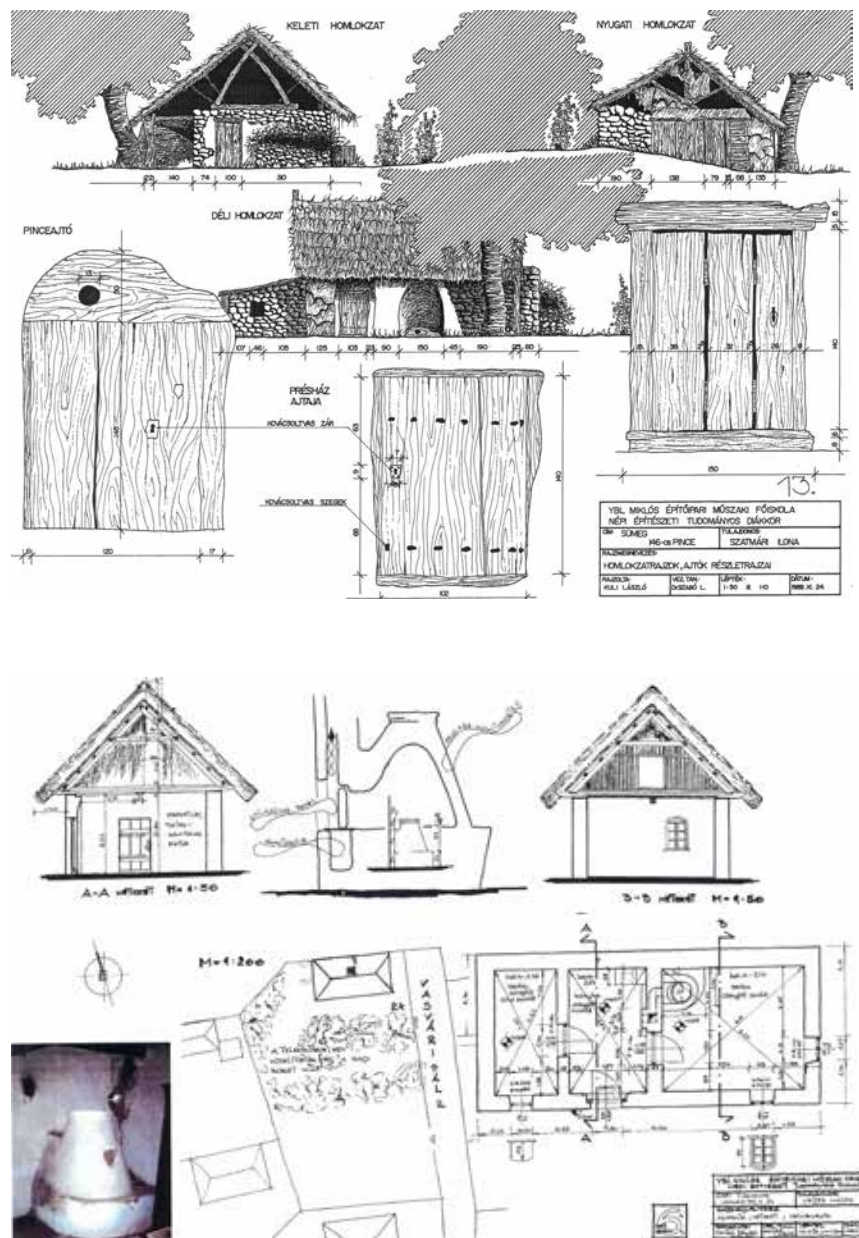

◀ Szabó László Finta Józseffel 2018-ban

az építészsakmán belül elért eredményeit is. A tanítványokét, akik a Tanár Úr szerint ezt a csodát véghezvitték. „Nem én vagyok itt a fontos, hanem ti!” – mondta el számtalanszor, és annak ellenére, hogy munkáját komoly díjakkal jutalmazták (Ybl Miklós-díj, Kós Károly-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Möller István-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje, Alpár Ignác-díj... stb.), ő mégis azokra az elismerésekre a legbüszkébb, amelyeket az NTDK, a diákjai kaptak, az ő csillogó szemű szakmai szivacsai. A diákkört 2001 után Reischl Gábor, majd Markó Balázs vezette, jelenleg pedig Szabó tanár úr nagy öröme egy volt diákja, Fülöp István, aki maga is tagja volt a diákkörnek, és részt vett a 90-es évek elején végzett felmérésekben. A kör bezárult, a „csapda” működik tovább.

A felmérésekkel kapcsolatos gyakorlati munka évről évre egy jól szervezett ciklusos munkarend szerint történt. Tavasszal a Tanár Úr meghirdette a felmérőtábor a már kiválasztott településre, tájegységre, amit a település vezetőivel jó előre le is egyeztetett. A felmérőcsoportokba szerveződő diákok már egy előre összeállított címlistából választottak maguknak épületeket, de menet közben, a terület bejárása során is bővíthetett a felmérendő épített emlékek listája. Egy-egy épületre, annak mérete és bonyolultsága szerint, egy-három nap felmérési idő jutott. A felmérés kézi vázrajzokra (manuálékra) történt, az épületről alaprajzok, jellemző metszetek, homlokzatok, részletrajzok készültek, és az elmaradhatatlan szabadkézi távlati képek. A fényképezést csak a visszaellenőrizhetőség miatt vagy művészi dokumentálás okán használták. Ezeket a rajzokat aztán a következő félévben felmérési terveken kellett összegezni – minden diáknak jutott egy-két feldolgozandó épület az őszi szemeszterre. A felmérés során a diákok megismerték a lakókat is, akik közül sokan nem értették, hogy miért az ő régi, romos házukat rajzolják, miért nem a szép, zöld-sárga kádárkockát szemben.

▲ Felmérési rajzok

◀ Kiállítás, Szentendre, 2018.

A felmérési munkának így volt egy másik hozadéka is, nevezetesen az, hogy egy időre ráirányították a település figyelmét pusztuló értékeikre, befolyásolva, javítva az ott lakók értékítéletét. Ezt volt hivatott erősíteni a felmérési tervek, rajzokból, fényképekből, makettekkel szervezett kiállítás, melyet a községben lakók megtekinthettek a következő évben, szintén a diákkör jóvoltából. Szabó tanár úr régi vágya volt az épületek utóéletének figyelemmel kísérése, ami csak néhány esetben valósult meg, de egyes településeken sikerült településrendezési problémára házi pályázatot lebonyolítani a diákok közreműködésével. Ezeket a pályázatokat az építészsakma jeles képviselői zsűrizték, és a tervek tanulságait teljes egészében felajánlották a településnek. Ezáltal segítséget nyújtottak a településvezetőknek egy értékmentő, jó gazda gondosságával cselekvő irányítási szemlélet megvalósítására. Az összegyűlt építészeti anyagot a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum vette át. A tekintélyes mennyiségű felmérési dokumentációk katalogizálása még tart, de bejelentkezés után személyesen kutathatók és megtekinthetők a múzeum archívumában. Ők adtak helyet a Gyökerek és

ágak című kiállításnak is, melyet 2018-ban a népi építészet és a népi műemlékvédelem lehetőségeit körüljáró konferencia is kiegészített, amelyen a diákkör régi tagjai is előadásokat tartottak. A népi építészeti okozta élethosszig tartó építészeti „megfertőzöttséget” nemcsak a közös munka élménye, de egy gyakorlati-módszertani megfigyelés igazsága is okozza, amit Kós Károly mester a rá jellemző szívhöz szóló stílusban így fogalmazott meg: „A különböző magyar tájak rohamosan pusztuló népi építészeti formahagyatékának a technikailag ma legtokéletebb eszközzel, a fotográfálással való összegyűjtése és megőrzése a legsürgősebb kultúrfeladatok közé tartozik, de az így leggondosabban összeszedett anyag is csupán nyersanyag lesz, melyet gyakorlati architektus közvetlenül nem tudhat felhasználni. A magam tapasztalásából is megállapíthatom, hogy ez a fényképanyag akármilyen értékes, éppen a gyakorlati építész számára önmagában jórészt használhatatlan, sőt olykor megtévesztő és rossz útra vezető. Barangolásaim alkalmával a meglátott és jól megnézett építészeti tárgy általam felvett fényképe később, amikor otthon elővettem, nem azt adta

vissza, amit én megláttam ott a maga valóságában, de egészen másvalamit, mely lehetett igen érdekes, de számomra idegen volt, sőt értéktelen. Viszont ha a látott objektumról a legprimitívebb vázlatot készítettem magamnak, az a meglátás így mindig, évtizedek múlva is az én személyes élményemet rögzítette meg, azt, amit és ahogyan a szemem a lelkemnek közvetítette volt.” Létezik hát a titok, és létezik a csapda. A legnagyobb mesterek, mint Szabó tanár úr is, tudják ezt, de nem beszélnek róla, csak körülírják, és mosolyognak. A lerajzolt házak, részletek, utcaképek pedig beépülnek az ember gondolkodásába, az a régen rajzolt vonal ott van a most tervezett házak skiccei közt, és így átmentünk valamit egy folyamatosan pusztuló világból a túlpartra. Az NTDK szellemiségét Szabó tanár úr így fogalmazta meg diákjaival Kásonban: „Magyarságtudat, hazaszeretet, szakmaszeretet, felebaráti szeretet; a nemes, igaz cél megértése, alázattal szolgálása; tisztességesen, felkészülten, szerényen, okosan, többet vállalva tartalmas életet élni, a megpróbáltatásokat derűs nyugalommal fogadni, és a nagyon mélyről jövő ősi magyar hangot meghallani...”

▲ Konferencia és kiállítás, Szentendre, 2018.

1 Pál Balázs: Kós Károly (Architektúra sorozat, Akadémiai Kiadó 1983)